

Міністерство освіти і науки України
Uniwersytet Rzeszowski
Wydział Muzyki
Рівненський державний гуманітарний університет
Інститут мистецтв

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА ТА РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Збірник наукових праць

Випуск 6

Рівне – 2020

Редакційна колегія:

Сверлюк Я.В. – доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту мистецтв РДГУ;
Олексюк О.М. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики музичного мистецтва Інституту мистецтв Київського університету ім. Бориса Грінченка;

Павелків Р.В. – доктор психологічних наук, професор, заслужений працівник освіти України, академік АН ВШ України, перший проректор Рівненського державного гуманітарного університету;

Пелех Ю.В. – доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та навчально-методичної роботи;

Mirosław Dymon – Dr. hab., prof. Uniwersytet Rzeszowski Wydział Muzyki.

Лісова С.В. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики професійної освіти Рівненського державного гуманітарного університету;

Малафійк І.В. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри загальної і соціальної педагогіки та управління освітою Рівненського державного гуманітарного університету;

Дем'янчук О.Н. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри методики викладання мистецьких дисциплін Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка.

Потапчук Т.М. – доктор педагогічних наук, професор, кафедра пісенно-хорової практики та постановки голосу Рівненського державного гуманітарного університету.

Цюлопа С.Д. – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету.

Крижановська Т.І. – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри історії, теорії музики та методики музичного виховання Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;

Прокопович Т.Ю. – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри історії, теорії музики та методики музичного виховання Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;

Радковська Л.М. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри історії, теорії музики та методики музичного виховання Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;

Сверлюк Л.І. – кандидат педагогічних наук, доцент, кафедра пісенно-хорової практики та постановки голосу Рівненського державного гуманітарного університету;

Филипчук М.С. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри естрадної музики Рівненського державного гуманітарного університету.

*Рекомендовано вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 1 від 30.01.2020 р.)*

Мистецька освіта та розвиток творчої особистості : зб. наук. пр. /
М 656 Uniwersytet Rzeszowski wydział Muzyki, Рівнен. держ. гуманіт. ун-т,
Ін-т мистецтв. – Рівне : Волин. береги, 2020. – Вип. 6. – 272 с.

ISBN 978-966-416-720-5

Збірник наукових праць присвячений актуальним питанням професійної підготовки фахівців мистецького напрямку. Висвітлюються сучасні методологічні підходи розвитку творчої особистості студентів, охарактеризовано особливості музично-педагогічної діяльності.

Для викладачів і студентів мистецьких навчальних закладів, науковців й працівників в галузі музичної педагогіки та мистецтвознавства.

УДК 7.071.5

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I.

Теорія і методологія мистецької освіти

<i>Гарлайчук О.В.</i> Дидактична гра як засіб виконавсько-технічного розвитку скрипалів-початківців.....	5
<i>Мазур Д.В.</i> Стан розвитку професійної рефлексії майбутніх керівників інструментальних колективів.....	11
<i>Пастушенко Л.А., Пастушенко А.С.</i> Основні тенденції формування гуманістичних цінностей сучасного вищого навчального закладу.....	16
<i>Прокопюк Л.В., Овсіюк Н.М.</i> Специфічні особливості студійної роботи вокалістів.....	21
<i>Сверлюк Я.В., Сверлюк Л.І.</i> Технологічні основи колективного виконавства.....	29
<i>Топоровський Н.Ю.</i> Специфіка фаху диригента-хормейстера.....	38
<i>Ужинський М.Ю., Прокопюк Л.В.</i> Роль сучасних звукових технологій у концертній роботі вокалістів.....	42
<i>Устенко К.О., Гарбуз Т.В.</i> Формування творчої активності у студентів в процесі диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики.....	49
<i>Филипчук М.С.</i> Виконавські прийоми та техніки гри на бас-гітарі: теоретико-методичний аспект.....	57

РОЗДІЛ II.

Сучасні виміри мистецтвознавства

<i>Брикайло Н.В.</i> Бандурне мистецтво на теренах України: генеза та шляхи розвитку.....	66
<i>Бульботка А.А.</i> Українська сучасна духовна хорова музика: аспекти побутування.....	73
<i>Валентюк Т.А.</i> Життєдіяльність Камерного хору "Воскресіння" м. Рівне: заснування та ключові етапи розвитку.....	79
<i>Даюк Ж.Ю., Проказюк Р.І.</i> Вплив європейської культури на зародження піаністичного мистецтва України.....	89
<i>Даюк Ж.Ю., Шишка Я.М.</i> Культурно-історичні аспекти виникнення та розвитку струнно-смічкових інструментів.....	94
<i>Дем'янюк О.О.</i> Штрихи до педагогічного портрету Людвіга Котлара.....	100
<i>Димченко С.С.</i> Педагогічна і диригентська спадщина Елеонори Скрипчинської в історичному часі української музичної культури (до 120-річчя від дня народження).....	105
<i>Закопець Л.М.</i> Методологічні аспекти роботи над звуком на початковому етапі навчання гри на гобої.....	114
<i>Заходякін О.В., Лістратова Т.М.</i> Передумови становлення та розвитку естрадно-джазового виконавства в Україні.....	122
<i>Корнієва А.Г., Фарина Н.П.</i> Ім'я Соломії Крушельницької в контексті національного бренду.....	126
<i>Марцинковський С.Л.</i> Секрети педагогічної майстерності Станіслава Димченка.....	132

<i>Нестерчук О.В.</i> Концерт фа-мажор для фортепіано з оркестром Джорджа Гершвіна: художньо-виконавський аспект.....	143
<i>Остапчук М.М., Никон О.К.</i> До питання становлення та розвитку українського фортепіанного мистецтва.....	149
<i>Прит К.О.</i> Теоретичний аналіз школи bel canto.....	155
<i>Прищепя Т.Б.</i> Творчий портрет музиканта-мультиінструменталіста Богдана Прищепи	161
<i>Рокіщук І.І., Белік В.М.</i> Мікшерний пульт як складова частина концертно-турової звукорежисури	165
<i>Столярчук Б.Й.</i> Уляна Кот – майстриня, берегиня традиційної української культури	172
<i>Трофімчук К.А.</i> Культурно-музичне середовище Америки ХХ століття: стилістичні ознаки та особливості розвитку	176
<i>Харитон І.М.</i> Авторство давньоукраїнської церковної монодії.....	184
<i>Хоменюк Т.С.</i> Феномен творчості Майкла Джексона: вокально-виконавський аспект	190
<i>Якимчук С.Н., Піддубник В.Г.</i> Генеза хорової культури Галичини у світлі духовних традицій другої половини ХІХ – початку ХХ ст.	195
<i>Яковець О.М.</i> Особливості фактури у бандурній музиці Г.Хоткевича	202

РОЗДІЛ ІІІ.

Методика музичного навчання і виховання

<i>Буцяк В.І., Смаль-Стоцька І.М.</i> Європейський досвід впровадження інклюзивної освіти	210
<i>Гедьфалві Т.І.</i> Розвиток музичного слуху молодших школярів засобами карпатського фольклору	216
<i>Кобилянська К.О.</i> Організація самостійної роботи учнів у процесі фортепіанної підготовки.....	222
<i>Кривчук І.П.</i> Нетрадиційний урок як середовище розвитку музичного інтересу молодших школярів	228
<i>Палаженко О.П., Єгоров А.С.</i> Зміст музично-просвітницької діяльності студентів-магістрантів у мистецьких закладах вищої освіти	235
<i>Солдатенко А.Л., Радковська Л.М.</i> Розвиток вокально-хорових навичок учнів-підлітків	241
<i>Томчук О.В., Крижановська Т.І.</i> Розвиток стильової грамотності учнів 8-11 класів на уроках інтегрованого курсу "Мистецтво".....	247
<i>Цаун Р.В.</i> Методика роботи з дитячим фольклорним ансамблем.....	254
<i>Шихова Г.І.</i> Педагогічні особливості застосування інтерактивних технологій на уроках музичного мистецтва	260
Про авторів	268

Література:

1. Брояко Н. Б. Методика навчання гри на бандурі: навчальний посібник / Н. Брояко. – К., 2007. – 230 с.
2. Брояко Н. Б. Теоретичні аспекти виконавської майстерності бандуриста: Монографія / Н. Брояко. – Івано-Франківськ, 1998. – 320 с.
3. Давидов М. А. Історія виконавства на народних інструментах (Українська академічна школа): підручник / М. А. Давидов. – К.: НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2005. – 419 с.
4. Давидов М. Київська академічна школа народно-інструментального мистецтва: посібник / М. Давидов. – К.: НМАУ, 1998. – 224 с.
5. Долгов М. О. Традиції та видозміни в кобзарстві Придніпров'я ХХ ст.: дис. ... канд. філолог. наук: 10.01.07 / Долгов Микола Олександрович. – К., 1998. – 287 с.
6. Кушпет В. Друге народження кобзи // Бандура. – 1998. – № 64-65.
7. Лавров Ф. Кобзарі. – К.: Мистецтво, 1980.
8. Литвин М. С. Струни золотії: Повість-есе: Для серед. шк. віку / Післямова. М.
9. Михальчишин Я. В. З музикою крізь життя / Упоряд. Л. І. Мелех-Яросевич. – Львів: Каменярь, 1992. – с.
10. Морозевич Н. В. Бандурне мистецтво як культурне надбання сьогодення / Морозевич Н.: дис. ... канд. мист.: 17.00.03 / Морозевич Н. – Одеса, 2003. -160 с.
11. Омельченко А. Ф. Розвиток кобзарського мистецтва на Україні (Радянський період) / А. Ф. Омельченко; Ін-т мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського АН УРСР. – К., 1967. – 278 с.
12. Черкаський Л. М. Українські народні музичні інструменти. – К.: Техніка, 2003. – 264 с. – (Народні джерела).

УДК 780.8:780.64(477) "19/20"

Булботка А.А.

УКРАЇНЬКА СУЧАСНА ДУХОВНА ХОРОВА МУЗИКА: АСПЕКТИ ПОБУТУВАННЯ

Анотація. У статті аналізується українська сучасна духовна хорова музика крізь призму особливостей її музичної організації.

Ключові слова: Українська сучасна духовна хорова музика, сучасні прийоми хорового письма, літургія, духовний концерт, церковна музика, канонічний жанр, християнський світогляд.

Аннотация. В статье анализируется украинская современная духовная хоровая музыка сквозь призму особенностей ее музыкальной организации.

Ключевые слова: Украинская современная духовная хоровая музыка, современные приемы хорового письма, литургия, духовный концерт, церковная музыка, канонический жанр, христианское мировоззрение.

Annotations: The article analyzes the Ukrainian contemporary spiritual choral music through the prism of the features of its musical organization.

Key words: Ukrainian modern spiritual choral music, modern techniques of choral writing, liturgy, spiritual concert, church music, canonical genre, Christian worldview.

Постановка проблеми. Українська духовна хорова музика, є ключовим естетичним носієм сакральних смислів культової обрядовості національної православної традиції на сучасному етапі становлення української державності. В культовій системі координат цієї релігії активно популяризується сакральна музика різних епох й історичних періодів, починаючи із монодичного, православного музикування й закінчуючи класико-романтичною сакральною музичною традицією. Проте в сучасному національному соціокультурному просторі з'являються й твори сакрального змісту композиторів сьогодення. Та враховуючи специфіку часу музична мова такої творчості є, природно, не простою. А отже сучасне релігійне музикування, на рівні культової обрядовості Української Православної Церкви є переважно важкодоступним. Все ж у столичних храмах та й окремих церквах обласних центрів України дуже часто звучать окремі зразки цієї музики. Остання є також привабливою і для професійних хорових колективів. Таким чином цікавість до сучасної музичної сакральної творчості на виконавському рівні її побутування зростає, а отже осмислення цього надзвичайно цікавого феномену сьогодні є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Кількість наукових досліджень, присвячених проблемам розвитку сучасної духовної хорової музики, за останнє десятиліття помітно збільшилася. Серед праць, що піддають осмисленню найрізноманітніші аспекти побутування цього феномену виділяємо окремі доробки Л. І. Сенченко, М. Гордійчука, Л. Корній, Г. Єрмакову, Е. Білявського, С. Лісецького, Н. Костюка, С. Павлишина та ін.

Мета статті: проаналізувати ключові особливості музичної організації української сучасної духовної хорової музики за авторством композиторів Л. Дичко, Є. Станковича, І. Карабиця, В. Степурка, В. Зубицького, Ю. Алжнева та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Традиції побутування української церковної музики були втрачені в радянській період історії нашої держави. В 60 – 70 роки в репертуарі хорових колективів, як правило звучали західноєвропейські зразки культової музики Й. С. Баха, Г. Ф. Генделя, В. А. Моцарта, Дж. Верді, Л. Керубіні, Г. Шютца та ін. Та період національного відродження України (кінець ХХ – поч. ХХІ ст.) максимально активізує цікавість до сакральної музики, що раніше практично була забороненою. Відтак в українському соціокультурному просторі нашого часу набирає популярності духовна музика класико-романтичної музичної традиції за авторством М. Березовського, Д. Бортнянського та А. Веделя, а також М. Вербицького, М. Леонтовича, О. Кошиця, К. Стеценка і ін [1, с. 41 – 53].

Та своєю модерновістю захоплює нашого сучасника і церковна музика композиторів, представників українського авангарду Л. Дичко, Є. Станковича, І. Карабиця, В. Степурка, В. Зубицького, Ю. Алжнева та ін.

Так Л. Дичко створює дві літургії для різних складів виконавців у кількох варіантах – для концертного виконання та церковної відправи. Літургії композиторки позначені, новаторською силою музичної мови. Зауважимо в цьому контексті, що в літургію, що призначена для концертного виконання автор наділила оперною рельєфністю, симфонічним розмахом та багатством колористики.

Загалом цей твір складається з 11 частин. Музика багата темброфонічними прийомами, масштабними сольними епізодами на фоні педально-кластерної фактури, сонористичних прийомів декламації, глісандування, поліфонічних нашарувань, яскравих кульмінацій тощо. Чітка структурна послідовність літургійної композиції ніби створює цілісне сакральне музично-естетичне тло культового обрядового дійства.

Зауважимо, що перша частина літургії побудована на почерговому співі диякона й хору. А жіночі голоси в кластерних співзвуччях переграються з чоловічими і у своєму поєднанні створюють багате темброфонічне забарвлення.

Друга частина "Благослови" звучить в антифонному викладі світло, прозоро:

№2 Антифон I

Dolce *p*

Бла-го-сло-ви, ду-ше мо-я, Го-спо-да, Бла-го-сло-ви.

p *f*

Бла-го-сло-ви, ду-ше мо-я, Го-спо-да, Бла-го-сло-ви.

p *f*

Dolce

І, вся іс-то-то мо-я, свя-те ім'я Йо-го.

І, вся іс-то-то мо-я, свя-те ім'я Йо-го.

Третя частина насичується грізними унісонними репліками чоловічих голосів. Четверта частина прославного характеру, обрамлюється в 3-частинну композицію "Слава Отцю й Сину". Тут на фоні остенатного руху хорового триголосся звучить підголосок сопрано у високій тесатурі:

П'ята частина "Що створив" малює всесвіт. На шумовому фоні хору звучить голос творця. Хор зображує силу Господню. Музика динамізується. Декламація, мелодичні підйоми і спади, органіка чоловічих голосів колористичні прийоми використані композитором:

гас- рить пра- вди- ний суд по- кривд- жо- ний, да- є хлі- ба го- лод- ний.

Зауважимо, що на відзначення 100-річчя від дня народження Патріарха Мстислава у Кафедральному соборі святого Володимира була виконана Друга літургія Л. Дичко. Новий же канонічний варіант "Урочистої літургії" прозвучав на фестивалі "Музичні прем'єри сезону". Останній дещо змінений, колористично збагачений за рахунок мелізматичних прикрас у розспівах, антифонних протиставлень хорових голосів.

На загал підкреслимо – літургії Л. Дичко відрізняються від традиційних, новаторськими знахідками у сфері вокально-хорової виразності. А от за складністю драматургічної побудови, змістом, динамічною контрастністю Друга Літургія композиторки займає передові позиції у канонічному жанрі [2].

Проблемі духовності сучасної людини, формуванню її християнського світогляду присвячені хоріві твори В. Степурка, а саме цикл: "П'ять духовних творів", "Київські розспіви", "Концерт пам'яті Леонтовича" та "Дякуйте Господу", написаний на тексти псалмів. Своєрідність стильової ознаки сакральної музичної творчості композитора створюється сучасними засобами музичної виразності, що проявляється вільним поєднанням функцій та розмаїттям тембрального і фонічного забарвлення. Образна та жанрово- стилістична палітра цієї музики є об'ємною і багатогранною.

Підкреслимо, що діапазон створюваних композитором музичних образів сягає аж до стилізації атмосфери колишніх епох у співдії з власною оригінальною музичною мовою митця, яка як правило носить зображальний характер ("Супраментальний сон", "Павана").

Визначальною рисою автора у жанрі духовної музики є його бажання віднайти найпотаємніші структурні та інтонаційні можливості цього виду музикування, без заперечення традиційних його основ, що склалися.

Оригінальним й самобутнім митцем в жанрі сакральної музики є В. Степурко. Особливістю його творчого методу є звукозображальність. У своїй творчості композитор застосовує різними формами рецитатії: розмовну мову, інтонацію крику, глісандо тощо. Він демонструє достатньо ефектні переходи речитативності в пісенність, використовує імпровізації поетичного тексту в поєднанні зі звуковисотними та фактурними засобами сучасної композиторської техніки [3, с. 30 – 38].

В жанрі паралітургічного музикування працює Є. Станкович. Майстерністю поліфонічного письма відзначається його духовний концерт "Господи, Владико наш". Монументальна духовна композиція написана на канонічні тексти, у якій композитор створює чітку музичну форму, що поєднує гомофонно-гармонічний стиль письма з насиченим поліфонічним. Твір прославного характеру в якому лейттема "Господи, владико наш" обрамлює концерт, надаючи йому педантичної цілісності.

**Хоровий концерт
Господи, Владико наш**

Є. Станкович

Allegro risoluto = 112-118

Гос-по-ди, Вла-ди-ко наш я-ко то ве-лич-не на-ці-лій зем-лі Тао-с Яме-нни

Сла-ва Тво-я по-над не-бе-са-ми

Ве-се-лі-тесь у Гос-по-ді

У наведеній нами композиції Є. Станкович тяжіє до драматизації образу, яка виявляється в майстерному володінні контрастними звуковими пластами, тембральними барвами. Драматичне ж нагнітання досягається блискучою поліфонічною технікою і насиченою гармонічною вертикаллю. А сольні теплі, прозорі епізоди змінюються на повнозвучні, мужні та декламатійні.

Продовжуючи традиції М. Березовського, Д. Бортнянського та А. Веделя, Є. Станкович пропонує зовсім нову музичну мову у своєму хоровому духовному концерті [4].

Звернемо увагу в нашій розвідці і на паралітургічну творчість ще одного українського сучасного композитора Ю. Алжнева, сакральні

композиції якого пронизані спільною філософською ідеєю – ідеєю "пробудження – на противагу плачу за минулим, – за для творення Прийдешнього. Продовжуючи традиції М. В. Лисенка, композитор написав молитву за долю українського народу "Слава тобі, Господи", в сучасному варіанті. Духовна композиція має чітку канонічну форму. Багата колористика досягається могутніми каскадами акордів, на зміну яких приходять декламаційні розспіви дякона [5].

Висновок. Українська сучасна духовна хорова музика надважливий сакрально-мистецький феномен, який на сучасному етапі достатньо популяризується, як в рамках культової обрядовості Українського православ'я так і поза її межами. Сучасні композитори, буквально усіх поколінь, звертаються до цього пласту національної культури, трансформуючи його на новітній рівень музичної адаптації. Наведений аналіз цього процесу – яскраве цьому свідчення. А отже сучасна сакральна музика української православної традиції – чи не єдина складова культу цієї релігії, яка всупереч консерватизму останньої демонструє активний зв'язок релігії із цивілізаційними процесами соціуму, що постійно розвивається.

Список використаної літератури:

1. Сенченко Л. Українська сучасна хорова література: навчальний посібник для студентів вищих та середніх спеціальних навчальних закладів мистецтва. – Рівне: РДГУ, 2002. – 80 с.
2. Гордійчук М. Л. Дичко. К.: Муз. Україна 1978. – 77 с.
3. Василенко О. Хорова творчість Віктора Степурка в сучасному виконавстві. Актуальні питання українського музикознавства. Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. 2018. № 2 (39). – С. 30-38.
4. Лісецький С. Й. Євген Станкович / С. Й. Лісецький. – К.: Муз. Україна, 1987. – 64 с.
5. Алжнев Ю. Б. // Українська музична енциклопедія, Т.1 – Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України. 2006 – С. 47.

УДК 784.087.68 (477.81)

Валентюк Т.А.

ЖИТТЄДІЯЛЬНІСТЬ КАМЕРНОГО ХОРУ "ВОСКРЕСІННЯ" М. РІВНЕ: ЗАСНУВАННЯ ТА КЛЮЧОВІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ

Анотація. У статті аналізуються ключові етапи становлення Камерного хору "Воскресіння" м. Рівне – колективу, що на сучасному етапі національного відродження не тільки довів свою спроможність демонструвати надзвичайно високий рівень камерного хорового виконавства впродовж вже майже 30-ти рр. як в Україні так і за її межами, а й разом з тим став хоровим колективом, що вважається еталонним, з точки зору культури хорового виконавства сьогодні.

Наукове видання

**МИСТЕЦЬКА ОСВІТА
ТА РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ**

Збірник наукових праць

Випуск 6

Відповідальний за випуск
Сверлюк Ярослав Васильович

Технічний редактор
Віталій Власюк

*Редакційна колегія не завжди поділяє погляди авторів,
висвітлені у збірнику.
За достовірність фактів, точність цитат та можливі помилки
повну відповідальність несуть автори опублікованих матеріалів.*

Підписано до друку 02.04.2020 р. Формат 60x84 1/16. Папір офсет.
Гарнітура «Times». Друк офсет. Ум. друк. арк. 15,81. Наклад 100 пр. Зам. 28.
Видавництво «Волинські обереги».

33028 м. Рівне, вул. 16 Липня, 38; тел./факс: (0362) 62-03-97;
e-mail: oberegi97@ukr.net

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта
видавничої справи ДК № 270 від 07.12.2000 р.

Надруковано у друкарні видавництва «Волинські обереги».